ADAM

Anul III — No. 43 Redactor: I. LUDO 1 Noembrie 1931

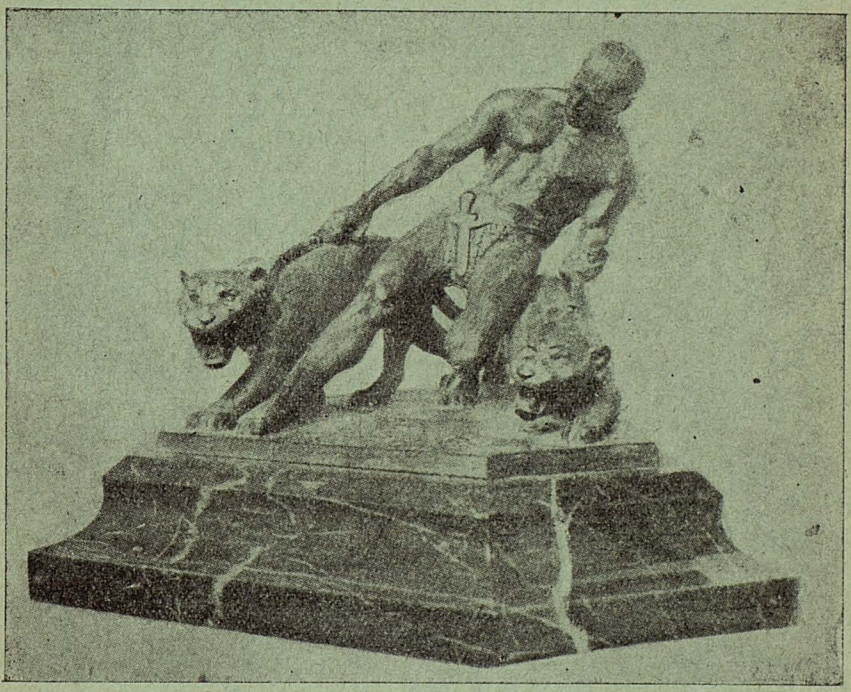

DRESOR DE JAGUARI de FRITZ ROSENBERG

COLABOREAZĂ D-NII: GALA GALACTION, SIMON SCHMIDT, F. BRUNEA-FOX, DR. YGREC, F. DIMA, HENRY MARCUS, LUCIAN BOZ, I. LUDO. ILUSTRAŢII DE: FRITZ ROSENBERG.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: STRADA STUPINEI 19 — BUCUREŞTI IV
Abonamentul anual Lei 150

www.dacoromanica.ro

MAGA

www.dacoromanica.ro

ADAM

ANUL III. — No. 43 Redactor I. LUDO 1 Noembrie 1931

Redacţia şi Administraţia : str. Stupinei 19 BUCUREŞTI IV

Sinagoga de lângă Tibru

de GALA GALACTION

O O O

In dreptul insulei Tiberina se ridică, pe malul stâng al Tibrului, şi nu departe de Capitoliu, o clădire impunătoare, pe care o cunoaştem teoretic, de multă vreme. Este sinagoga comunităţii din Roma, întemeiată acolo din timpuri immemoriale şi transformată şi amplificată de multe ori. Când priveşti Oraşul Etern de pe unul din dealurile din faţă — de pildă de pe dealul Ianicul — sinagoga de lângă Tibru se distinge lesne dintre clădirile înconjurătoare, prin creştetul ei proeminent şi caracteristic.

Sinagoga se găseşte în aşa zisul Vechiul Ghetto, dar acest ghetto este oare-cum o transplantaţie de peste Tibru, fiindcă odinioară evreii erau cantonaţi în Transtever. Aşa cum se prezintă azi, sinagoga din Roma este o reconstrucţie terminată de abia acum un sfert de veac. Dar cine poate să precizeze când a fost pusă piatra sacră de temelie!

Judaismul roman se amestecă în străvechimea istoriei, cu aurora creştinismului. Citim în istoricul roman informaţia celebră : Cezarul Claudiu a expulsat din Roma pe Judeii cari se agitau necontenit, aţâţaţi de un oarecare Crestus...

Presupunem cu dreptate că este un vag ecou, care ne parvine, prin bolţile istoriei, despre marea controversă ivită în sânul lui Israel, în primul secol al erei creştine.

Am intrat în această sinagogă, în memorabila zi de Iom-Kipur. Am privit pe cei ce erau adunaţi la sărbătoare, cu aceiaş luare aminte cu care eram privit şi eu şi — retras într'un colţ — am ascultat şi am visat.

Ce loc mai prielnic pentru o reverie asupra desfăşurării veacurilor şi asupra destinelor lui Israel, decât acest loc unic, pe malul Tibrului şi în apropiere de Colina Vaticană !...

Cine ştie dacă, acum aproape două mii de ani, cei doi prieteni şi tovarăşi Petre şi Pavel nu trăiră şi nu serbară cel din urmă Iom-Kippur al lor, în această sinagogă, Sau dacă nu în această sinagogă, de lângă Podul Fabricius, ipoteza se ridică la quasi-certitudine, presupunând că cei doi apostoli cercetară şi trăiră zilele festive iudaice, dincolo de Tibru, în sinagoga fraţilor de acelaş sânge.

E plină Roma de sanctuare şi vizitatorul străin, chiar dacă ar avea timp şi mijloace excepţionale, greu poate să le cerceteze măcar pe cale de maximă

www.dacoromanica.ro

Barbu Lăzăreanu

de S. SCHMIDT

o o o

Cincizeci de ani?

Vor fi la fel de uimiți și cei cari nu-l cunosc dar îl citesc, cași cei cari îl cunosc, îi sunt prieteni, dar nu-l citesc, sau nu-l mai citesc.

Cititorii lui vechi și devotați — provincia cu tihna ei bună și stătută, profesioniștii cuvântului întors pe toate fețele și cercetat cu lupa în laborator, cași amanții mușchiului romantic crescut pe trunchiul vieții adormite întru Domnul — toți cititorii lui vechi și devotați, se vor întreba: cum, numai cincizeci de ani? Erau doar îndreptățiți să-l creadă bătrân de cel puțin șapte veacuri. (Las' că neamul ăsta de oameni nici nu înțelege ca unul mai tânăr să-ți povestească, și încă în moș sfătos, întâmplări pe cari nu le-ai apucat tu însuți, și să-ți ducă sub nas parfum de cataveici scoase din naftalina vremii). Erau îndreptățiți să-l creadă matusalemian, nu numai pentrucă subiectele cari îl pasionează, îl trimit mult înapoia vremurilor noastre și îndărătul propriului său act de naștere, ci și pentrucă tonul în care scrie, și întreaga lui alcătuire sufletească și cerebrală — așa cum respiră din scris — îi dau în cazul cel mai bun, vârsta psalmistului.

Dar dacă păcălirea cititorilor e explicabilă — oamenii l'au judecat doar după scris — înșelarea prietenilor ar părea ciudată: nu-l citesc, îl văd aproape zilnic, și zilnic aproape stau de vorbă cu vorba lui moale și bună ca o alifie. Atunci? Și mai caraghios e, că ei nu l'au crezut mai bătrân de cincizeci de ani, ci dimpotrivă, mai tânăr. Mult mai tânăr decât ei cari au — cei mai mulți — între treizeci și patruzeci de ani. L'au crezut foarte tânăr, tocmai pentrucă face pe bunicul

---

importanță. Dar sinagoga aceasta de lângă Tibru, pentru cunoscătorul trecutului istoric, rămâne monument aparte, vrednic de cel mai mare interes.

Privind această sinagogă și văzându-i obârșiile mai sus de anii când Sf. Pavel scria epistola sa către Romani, ți se impune cugetarea că ai de a face cu străbunica tuturor bisericilor din acest oraș... Cugetați că sinagoga din Roma exista — dacă nu lângă Capitoliu ca astăzi, cel puțin în Transtever — atunci când Colina Vaticană era plină numai de chiparoși și de viță!... Cugetați că mărețul San-Petro și toată constelația și toată familia catedralelor din Roma erau să vină în viitor și anume pe o linie de evidentă rudenie istorică și de descendență, față de sinagoga de atunci și de cea de azi!

La aceste lucruri mă gândeam, așa visam, în marele templu evreesc din Roma, pe când în jurul meu norodul adunat aprindea încă o dată din rugăciunile antice — a câta mia oară? — rugul spiritual al jertfei și al căinței, la picioarele Celui Atotputernic și Atotprezent!

www.dacoromanica.ro

întotdeauna bun şi calm, par'că n'ar avea fiere şi sânge în el.

Noi, cari îl cunoaştem de atâţia şi atâţia ani, ne socotim prieteni şi-l iubim, ne oprim acum, aici, la această răspântie de drum, îl zgâlţâim şi-i strigăm : Ajunge ! Destul cu jocul ăsta de-a „Pirem Şpil ? Te-ai făcut băiat mare : ai împlinit cincizeci de ani. Indată e sfârşită farsa cea mare şi nu mai e loc de farse în farsă. Eşi din ascunzătoare, deslipeşte barba de câlţi alb, îndreaptă spinarea de moş Crăciun şi toarnă în glasul mieros, asprimi şi virilitate bărbătească. Ajunge cu de-a v'aţi ascunselea copilăros. Se apropie celălalt de-a v'aţi ascunselea, definitiv, înspăimântător arghezian.

Dacă, sub înfăţişarea lui circulatorie noi n'am fi surprins spirit tânăr, am înţelege să ne întâlnim şi mai departe cu el, cum te întâlneşti de sărbători cu „bunelul" — un bunel înzăpezit cu amintirile la gura caldă a sobei. Dar nouă ne-a fost dat să-l avem şi prin surprindere, când era numai el cu sine însuşi. Am mers de multe ori alături înainte de a observat că-i es mâinile şi picioarele şi capul şi tinereţea din hainele de archeolog literar. Atunci am ascultat pas ferm şi bărbătesc şi cuvânt viu şi sclipitor.

Noi pe acest Barbu Lăzăreanu îl vrem permanent, şi-l vrem călcând nalt, mare şi singular.

Ştim să ne bucurăm şi acum cu prospeţimi copilăreşti de duhul cuvântului împăiat şi pus să umble şi să dănţuiască pe picioroange ca fantoşele, dar vârsta te trezeşte şi te trimite la chemările ei grave. Lăzăreanu vrea să ne facă să credem că fantoşele sale sunt altceva decât fantoşe şi altceva decât teatru.

Ştim să îngenunchiem în faţa prieteniei mari şi a generozităţii calde. Credem, însă, că ele trebuie să fie numai un popas scurt şi numai o odihnă repede, după, şi înainte de ascensiuni în regiuni de singurătate imensă, albă, aspră şi colţuros-stâncoasă. Ele nu trebue să fie clocite şi nu trebuie să clocească. De mult iubim în Barbu Lăzăreanu pe prietenul înţelegător şi generos şi pe omul cu inimă de aur, dar suntem aci, la acest popas, mâhniţi, mâhniţi adânc, pentru anii risipiţi şi pierduţi în joc de copil şi în naivităţi de adolescenţă prelungită până la cincizeci de ani.

Aşteptăm cealaltă sărbătorire. Sărbătorirea unui Lăzăreanu aparţinând nu numai omeniei şi prieteniei imediat apropiate, ci omului strein şi singular sau omenirei colective în turmă ce se vrea mântuită şi îmbăiată în spiritualitate. Aşa cum făgăduise Lăzăreanu şi cum pornise cu ani în urmă prin „Viitorul Social", şi pri târguri şi în surghiun şi prin chemări stelare.

Aşteptăm să putem sărbători un Barbu Lăzăreanu autentic, în opere pe cari acum nu le vedem. Nu le-a scris?

Sau poate, că în timpul „căratului apei şi al spintecării de lemne pentru văduve şi orfani" el — ca un autentic Lamed Wow-nik, oficiază în taină liturghii mari, cari deschid bolţile lui Dumnezeu şi trec din timp în timp ?

Sunt, în acest omuleţ subţire şi aparent sfios, atâtea încăperi ascunse şi atâtea uşi zăvorite, încât pentru orice aşteptare şi certitudine poate adăposti o uluire.

Chiar şi pentru credinţa noastră că aci, în aceste rânduri, l'am văzut cu adevărat pe el.

www.dacoromanica.ro

Cincantenarul unui tânăr

de F. BRUNEA-FOX

o o o

Jumătate de veac ce atârnă astăzi — ca o pecete grea din arhivele atât de familiare scriitorului — de actul aniversar al lui Barbu Lăzăreanu, ar fi trecut neobservată, fără gândul festiv al prietenilor dela „Adam".

Anecdota cismarului fără pingele şi a croitorului fără pantaloni, s'ar fi reeditat cu o regretabilă savoare. Tocmai Barbu Lăzăreanu fără paradă! Dânsul, cronicarul fidel al atâtor comemorări şi onomastice străine! Dânsul, oficiantul atâtor nunţi de aur literare! Oricând gata să orneze cu lampioane, ghirlande şi turtă dulce, amintirea obscură a vre'unui cărturar în viaţă sau defunct!

Dânsul, da, dânsul n'a găsit în memorandum, o dată ce-i aparţine exclusiv, o fişă ce se referă la existenţa proprie!

Nu vă miraţi. Nu-i un lapsus... Cel mult o scăpare din vedere, un lapsus quasi-voit. S'a ocolit... A trecut peste însemnarea ce-l priveşte, cu o discreţie ce nu ne surprinde la poetul acesta cu suflet de puf şi gesturi mereu adolescente. Barbu Lăzăreanu e încă la vârsta pudoarei. Sub acest raport nu şi-a luat majoratul... Are încă jena persoanei sale, timiditatea acţiunilor cari trec de pianissimo, glasul debutantului, alura seminaristului.

Pentru acest june de cincizeci de ani, lumea e o servietă îndesată cu terfeloage, caiete şi notiţe. Contactul cu ea, e linia unui tramvai sau unica acoladă a unei străzi ce leagă Academia de domiciliul bulevardului. Dincolo de acestă barieră e domeniul furnizor de necroloage. Dincoace, podeaua unde se mişcă o umanitate bună, fără vicii, fără pasiuni, fără meschinării, o umanitate croită după calapodul poetului, adică pirpirie cu cinci lei în buzunarul vestei, umblând în şoşoni la prima bosumflare a toamnei, animată de idealism cumsecade.

Cine l-a auzit pe Barbu Lăzăreanu cârtind, pierzându-şi cumpătul, sau făcându-se vinovat de imprecaţii? Cine a recurs vre'odată la condeiul lui, sau buzunăraşul vestei (cel cu cinci lei), fără rezultat imediat?

Mă gândesc ce-i pot dărui poetului la solemnitatea asta? Ştiu doar că la orice ofrandă, Barbu Lăzăreanu e în măsură să raspundă cu o dragoste, care n'are nevoie de ceremonii, ca să se afirme integră, sponiană.

Şi ăsta-i teribilul lui ascendent faţă de noi. Orice am face, ori cum ne-am manifesta, îi suntem veşnicii debitori.

In ce mă priveşte, de mult mi-am amanetat pentr'un singur surâs, inima.

In numărul viitor vom publica un articol închinat memoriei lui Adolf Stern şi semnat de d. Gala Galaction.

---

www.dacoromanica.ro

Un medic evreu la curtea lui Ştefan cel Mare

de Dr. YGREC

III

o o o

In articolele din No. 41 şi 42 ale revistei s'a arătat plecarea medicului evreu Isak-beg din munţii Armeniei, cu o misiune diplomatică din partea Hanului Turcomanilor (Persiei) Uzum Hassan către Ştefan cel mare şi ceilalţi suverani al Europei. Scopul era crearea unei alianţe a acestor suverani — sau cum s'ar zice azi — unei „paneurope" sau mai bine a unei cruciade împotriva Turcilor. Am văzut că în drumul său, el se opri întâi la Caffa, colonie genoveză în Crimeea, unde se aflau mulţi evrei; apoi se opri la Cetatea Albă, unde deasemenea se aflau mulţi coreligionari de ai lui, iar de aci, îşi îndreptă paşii spre Vaslui unde se afla în acel an (1472) Ştefan cel mare. In articolul precedent ne întrebam, — dată fiind situaţia politică de atunci, — cam ce primire trebue să i se fi făcut lui Isak-beg la curtea lui Ştefan? Arătam că medicul evreu venit în calitate de ambasador trebue să fi găsit acolo un sprijin puternic în tânăra domniţă Maria de Mangop cu care chiar atunci se căsătorise marele voevod al Moldovei. Am arătat că Maria de Mangop era rudă cu stăpânul Isak, cu Uzum Hassan, duşmanul de moarte al lui Mahomed al II-lea sultanul Turcilor, cuceritorul Constantinopolului, care-i răpise statul bizantin al Trapezundei. In acest Stat domniseră la urmă Paleologii. Tot astfel în Crimeea, în regiunea Mangopului se ivise deasemenea un stat bizantin (de unde era şi Maria) ai cărui prinţi erau înruditi cu Paleologii. (Pe procovul care acoperă mormântul de la mânăstirea Putna a Mariei de Mangop, se aflau iniţialele P. L. L. G., ceia ce — după prof. Tafrali — înseamnă Paleologu). Statul Mangop era rău privit de Turci şi nici ei nu erau priviţi bine de familiile de origină bizantină din Mangop şi de aceea se înţelege că Isak trebue să fi avut o primire bună de la Ştefan care şi el avea drept (prin căsătoria lui cu Maria) la tronul împăraţilor bizantini, cât şi dela Maria, care — ca toţi Paleologii — ura pe Turci.

Isak Beg o nimerise deci bine când îşi începu misiunea sa diplomatică cu intervenţii pe lângă domnul Moldovei, a cărui soţie era, cum am spus, rudă cu Uzum Hassan, pretendentul la regatul Trapezundei, răpit lui de către Mahomed.

Dar era un alt motiv puternic care ne face să credem în primirea frumoasă ce trebue să i se fi făcut lui Isak, când sosi la Vaslui, la curtea domnului Moldovei.

Pe vremea ceia nu se pomenia la noi, în principatele române de „medici", doctori în medicină. Chiar în timpurile moderne, până şi'n pravilele lui Matei Basarab şi Vasile Lupu, nu se vorbeşte de cât doară de...„vraci" (un fel de medici empirici, fără cultură) şi atunci când Ştefan cel mare, răzbit de durere din cauza unei răni la picior, dobândită în lupta de la Chilia, se hotărâse în sfârşit să se caute, el ru senatul Veneţiei să-i trimeată de acolo un medic.

De altfel, înaintea sosirii medicilor veneţieni el fusese în îngrijirea unui medic evreu din Buda.

E adevărat că Isak Beg, eroul nostru, nu venia la Ştefan în calitate de medic. Este totuşi de neînchipuit că el medicul să fi intrat într'o casă în care se afla un bolnav— şi încă în ce casă, şi ce bolnav! — curtea lui Ştefan cel mare, fără a fi fost consultat şi el ca medic, ca „doftor".

Din documentele istorice reiese că Isak Beg nu-şi ascundea de loc însuşirile lui profesionale.

Dimpotrivă! El ţinea să accentueze

www.dacoromanica.ro

aceste calităţi ale lui, şi o vedem aceasta din faptul că toţi aceia cu care vine în contact, atunci când vorbesc de dânsul, îi adaugă totdeauna epitetul de: medicus.

Când Veneţia dădea instrucţiuni secrete unui ambasador al ei Giosaffato Barbaro, care era vorba să plece şi el la Hanul Turcomanilor, ea scria:

„Apoi a fost în faţa noastră, în lunile trecute, Isak, medic evreu şi ambasador al prea Ilustrului Domn..."

Sau în alt loc îi scrie lui Uzum: „Printr'unul şi celalt ambasador al Înălţimii Tale, anume prin Isak Beg medicul".

Fireşte, că misiunea lui Isak era cu totul alta de cât aceia a unui medic.

Chiar după d. Iorga, care nu-l prea simpatizează, „sosirea lui Isak Beg înseamnă îndrumarea celor dintâi legături directe ale Veneţiei cu Ştefan". (N. Iorga. „Veneţia în Marea Neagră").

De aceea credem că şi aceste circumstanţe particulare, pe lângă conjucturile politice de care vorbirăm înainte, au făcut de sigur ca Isak Beg să fi fost primit cu entuziasm, atunci când citi înaintea voevodului Moldovei, următoarea scrisoare în latineşte:

(Dăm aci textul original latin al scrisorii după care urmează traducerea ei în româneşte (făcută de d. N. Iorga) iar la urmă vom da şi nota traducătorului Constantius de Sarra, care precede scrisoarea.

„In nomine Dei misericordis et qui Deus infinitis nominibus nominatur.

Assam, filius Alli, filij Othmani.

Magno domino misericordi et domino magno in sua regione Steffano Vayvoda petes super tota Valachia salutes infinitas puro corde. Scitcte quod Izak-Buch pro parte nostra mittimus ad Excellentissimos dominos Franchorum: ipse enim Izak secreta nostra optime pernovit. Ideo tamquam nobis propris fidem prebeatis in omnibus par eum exponendis parte nostra. Scitis enim ea que anno elapso contigerunt, dum veniremus de partibus Sami. Nam tempore meus maior filius cum exercitu et magnis dominis erat in partibus de Seras et Ofras. Et unus alius ex filiis meis erat cum exercitu infinito in partibus Babilonie, ubi est locus precipuus Sarracenorum. Et aliy quatour nepotes mei ex minore fratre meo erant in regione iuxta Corusam et Masudram, et preter exercitus supradictos maximus exercitus meus et populus residenciam faciebant in suis locis propricis. Item preter supradictos exercitus multa milia hominum erant in circumstancijid Sami Quibus omnibus exercitibus dimissis in locis ut supra annotatis, ego cum paucis hominibus visitati partes Othmani et cum voluntate omnipotentis Dei, qui nobis bona tribuit, primum homines Othomani rupi, qui homines fuerunt esca gladiorum et sagitarum nostrarum. Verum quidem post ille Othmanus parvam particulam meorum fregit, sed, ubi fuit interemptus unus ex nostris, ex suis fuerunt interempti decem.

Et predicta nottificamus vobis quia nulla cauca mala erat inter ipsum Othmanum et me. Isto primo tempore congregabo omnes homines belicosos, fostes armigered, et totam meam potencia cohadunabo, me dirigendo ad partes Othmani. Ideo necesse est cuod hujus modi causas vos notificetis magnis dominis christianis et illis certifficetis de voluntate nostra, illos ortando ut se parent et disponant, exercitus congregant et se ipsos uniant ut veniant super Othomano, tamquam buni amici nostri, ex illa parte de Europa.

www.dacoromanica.ro

Et ego pariter super illum ibo ex parte ista, et sic virum istum debemus deponere de sede illa.

Spero enim quod cogitationes nostre gracia et misericodia Dei perficiantur sicut desideramus et volumus. Et in hoc simul vogenius Deum quod has res nostras ipse omnipotens Deus ad bonum finem perducat et omnia mala perdantur.

Ego, Constancius De Sarra, arcium liberalium magister et in hac parte publicus imperiali auctoritate notarius, supradictam traductionem feci de dicta lingua persica in latinam in omnibus et per omnia prout superius continetur, et ad robur me subscripsi signum que meum apposui consultum.

Iată şi traducerea făcută de d. N. Iorga:

„Hasan, fiul lui Ali, fiul lui Osman. Marelui domn în ţara sa, lui Ştefan Voevod, celui puternic asupra Moldovei întregi, închinăciuni nesfârşite din inimă curată. Să ştiţi că pe Isak Beg din partea noastră-l trimitem la prea luminaţii domni ai Francilor. Căci acest Isak ştie foarte bine tainele noastre, de aceia să-i daţi crezare ca nouă înşine în tot ce va spune din partea noastră.

Căci ştiţi cele ce s'au întâmplat anul trecut (anul musulman) când am venit din părţile Şamului (Siriei) de oarece pe acel timp, fiul meu mai mare era cu oastea, şi domnii cei mari în părţile de la Şiraz şi „Ofras". Şi un altul din fiii mei şi el era cu oaste nesfârşită în părţile Babiloniei, unde e locul de căpitenie a Saracenilor (Sudanului). Şi patru nepoţi ai mei de la fratele meu mai mare (Mirza Insufge şi alţii) erau în părţile Caramaniei, şi alţi patru nepoţi ai mei, de la un frate mai mic, erau în Rei, lângă Corasan şi Masunderan. Şi afară de oştile acelea, o oaste a mea şi un popor al meu foarte mare stăteau pe la casele lor. Aşişderea, afară de aceste oştiri, multe mii de oameni erau în împrejurimile Şamului. Pe care oşti toate lăsându-le în locurile mai sus arătate, eu cu puţini oameni am cercetat părţile Otomanului, şi cu voia atotputernicului Dumnezeu, întâi am rupt pe oamenii Otomanului care oameni au fost hrana săbiilor şi săgeţilor noastre. Dar după aceia Otomanul, a înfrânt o mică părticică din ai noştri, dar, unde a fost ucis unul din ai noştri, dintre ai lui au fost ucişi zece. Şi acestea vi le dăm de ştire vouă, pentru că nu era nici un lucru rău între acel otoman şi mine.

In această primăvară voiu aduna pe toţi oamenii de războiu şi voiu strânge toată puterea mea, îndreptându-mă spre porţile Otomanului.

De aceia e de nevoie să daţi de ştire aceste lucruri Domnitorilor Creştini mari şi să-i asiguraţi de voinţa noastră, îndemnându-i să se gătiască şi să puie la cale, să strângă oşti şi să se unească şi să vie asupra Otomanului ca buni prieteni ai noştri din acea parte, din Europa,

Şi eu deasemenea voiu merge asupra lui, din partea aceasta şi astfel trebue să dăm jos pe omul acela din scaunul lui. Căci nădăjduiesc că gândurile noastre cu îndurarea şi mila lui Dumnezeu se vor săvârşi, precum dorim şi voim. Şi întru aceasta rugăm pe Dumnezeu, ca fiind Dumnezeu atotputernic, să ducă la bun capăt aceste lucruri ale noastre, şi toate cele rele să piară".

www.dacoromanica.ro

Catolicism evreiesc

de F. DIMA

o o o

Când evreul începe să guste pe ascuns ridichi de lună, fiindcă unui aristocrat nu-i şade bine să mănânce în public toate felurile de zarzavat, — el nu-şi mai creşte copii decât la Sacre Coeur. Ce învaţă la şcoala catolică odraslele părinţilor cari n'au învăţat decât la Cheder — n'are importanţă. — Franţuzeşte învaţă ? Nemţeşte învaţă ? Mai mult nu trebue !...

Dar dacă părinţii se mulţumesc cu atât de puţin, ar fi naiv să credem că şi iezuiţii sunt tot atât de modeşti şi inconştienţi. Misionarii catolici ştiu ce vor.

Cine a trecut prin şcoala lor a rămas imbibat de spiritul specific al acestor pepiniere. Mai cu seamă fetele cultivate în umbra sutanelor nu-şi mai dau seama că habotnicia lor, de mai târziu, e de esenţă catolică. De la Sacre Coeur se obţine un produs amestecat din judaism şi catolicism, de un caraghioslâc adesea irezistibil, care se pretează la o cercetare mai amănunţită. Ar fi un subiect de succes pentru cine ar vrea să se ocupe cu această chestiune.

Tema a fost atinsă în treacăt de regretatul Arthur Schnitzler. In romanul său „Der weg ins Freie", subtilul autor vienez a descris cu mult humor acele afinităţi evreo-catolice cari s'au manifestat în cercurile de cabotinism aristocratic austro-ungar. Se simte o voluptate în descrierea scenii din faţa bisericii, când bogătaşul evreu îl pălmueşte pe fiu-său — care, din snobism, ţine cu tot dinadinsul să-l joace pe aristocratul catolic — fiindcă l'a surprins făcându-şi semnul crucii.

Dela război încoace, decând mândria bătăuşului înfrânt s'a cristalizat în huliganism rassist şi revanşard, s'a prăbuşit, vremelnic, şi puntea de hârtie dintre turnul catolic şi cupola sinagogii. E în amintirea tuturora catastrofa nefericitului fiu al lui Herzl, care a încercat să treacă pe această punte şi a căzut în neant.

Dar sămânţa aruncată în băligar stărue să încolţească şi să răsară în buruiană fantastică.

* * *

Aţi auzit poate de cunoscuta dansatoare ungară Irina Palasti ? Aflaţi că Irina nu mai vrea să danseze ; ea s'a hotărât să părăsească scena.

Asta n'ar fi nimic : câte dansatoare n'au părăsit până acum teatrul din motive de moarte, de boală, de bătrâneţe, sau dintr'o pricină mai agreabilă : — că s'au măritat. Dansul, la urma urmei, nu are alt scop final decât — măritişul.

Irina însă, deşi încă tânără şi sănătoasă — pe cât mai există oameni sănătoşi pe vremuri atât de bolnave — nu vrea să se mărite. Irina e evreică şi după cum ştiţi lucrul e grav.. Statisticele recente indică o scădere simţitoare a populaţiilor evreeşti. Şi,

www.dacoromanica.ro

de! De ce scădem? Nu ne merge bine? Nu mai are statul nevoie de noi? Nu suntem soldaţi buni? Dar, în fine, dacă Irina nu vrea să devie soţie şi mamă — n'o putem sili.

Decât, Irina nu se mulţumeşte să rămână fată mare; ea vrea mai mult. Vrea să organizeze un fel de sindicat de fete mari, să le îmbrace în uniforme şi să le închidă într'o cazarmă. Intenţionează, cu alte cuvinte, să întemeieze o mânăstire pentru călugăriţe evreice.

Oricare altul ar fi păstrat pentru el acest plan original, dar Irina nu se jeneză, ea e deprinsă să se joace cu goliciunea ei. Cunoaşte şi puterea de sugestiune a presii. De aceia a chemat pe ziarişti şi le-a spus:

— Infiinţarea unei mânăstiri evreeşti e visul vieţii mele. Din alte confesiuni, femeile amăgite şi obosite, cari caută linişte şi odihnă, pot părăsi larma deşartă a lumii şi să se retragă într'o mânăstire, numai evreicele nu.

Toate ideile mari prind — a prins şi ideia Irinei. S'au găsit filantropi. Sunt bani. Şi visul dansatoarei e pe cale să se realizeze. La anul, se înaugurează mânăstirea. Va fi loc pentru 300 de maici. Fireşte: intrarea strict interzisă pentru bărbaţi. Numai rabinului îi se va deschide poarta — ca la catolici — pentru oficierea slujbei religioase. O singură piedică: e nevoie de autorizaţia rabinului.

Nu pot să ştiu dacă se va obţine bine-cuvântarea rabinilor. N'am competinţa să discut această problemă şi nu sunt nici îndeajuns profet ca să prevăd cum se va rezolva... Singurul lucru care-l pot face e să-i dau un sfat viitoarei stariţe: în caz că rabinii se opun, se poate înfiinţa o biserică unită şi cere dela Roma un duhovnic dintre evreii botezaţi de care dispune clerul catolic.

Pentru cazul fericit când planul nu va întâmpina nici'o piedică, mi-aş permite să-l propun pe Sf. Sa Rabinul Schor care s'ar preta foarte bine ca duhovnic la o mânăstire de maici...

Dr. Adolphe Stern

de HENRY MARCUS

o o o

Relaţiile dintre doctorul Adolphe Stern şi d. profesor Nicolae Iorga n'au fost niciodată tandre. Exponenţi a două politici potrivnice, reprezentanţi a două mentalităţi extrem de opuse, 'şi-au întins totuşi cordial mâna pe terenul pur artistic. Primul gest a fost al d-lui Nicolae Iorga; încă înainte de războiu, în toiul unei polemici pe care o avusese cu d. Topârceanu în jurul unei tâlmăciri din Shakespeare, d. Nicolae Iorga făcuse apel şi la arbitrajul d-rului Adolphe Stern. Iar în ultimii ani când istoricul nostru pornise apriga luptă împotriva literaturii ultramoderne şi diforme, — în îndemnurile pe cari le adresa tineretului de a se adăpa la operele clasice citindu-le, dacă nu în original, cel puţin în tâlmăciri valoroase, indica pe Shakespeare de

www.dacoromanica.ro

d-rul Adolphe Stern. Această dreaptă apreciere pentru opera literară a aceluia care i-a fost adversar politic o viață întreagă, a fost subliniată de d. profesor Nicolae Iorga printr'o scrisoare adresată defunctului, prin care primea bucuros să prefațeze lucrările nou pregătite pentru tipar.

Venise la timp această delicată atențiune a ilustrului cărturar, după faimoasa polemică pe care doctorul Adolphe Stern o avusese, el însuș, cu profesorul universitar Ion Botez în jurul traducerilor sale din Shakespeare.

Doctorul Adolphe Stern a fost până la adânci bătrânețe un om al culturii eclectice și un artist desăvârșit, păstrându-și neștirbite însușirile combative ale politicianului valoros ce era. Octogenar, el nu cunoștea izolarea în care se complac îndeobște bătrânii ; nu simția oboseala vârstei înaintate. Vitalitatea lui era întreținută de munca incontinuă și variată. Și cât de migăloasă era activitatea lui! Câtă grijă pentru textul tradus, pentru forma românească cea mai mai adecuată, cea mai originală! Pentru chestiuni de infimă importanță pentru lectorul obicinuit, consulta literatura originală veche și nouă, consulta pe amici literari, intra în corespondență cu specialiști. Pentru un subiect din Biblie, de pildă, profesorul Stăureanu din Craiova îi furniza adevărate antologii. Conștiincios, corobora părerile adunate cu comentariile cele mai autorizate, pentru a tâlmăci textul în forma românească cea mai proprie.

Mi-a încredințat odată un manuscris prețios; când i-am atras atenția că lipsesc vreo zece pagini, respectiv câteva scene, a scos o exclamație pe care am interpretat-o ca o dezolare; știam din experiență cât de dificil e textul lui Shakespeare. Dar spre marea mea surprindere, după 24 de ore numai, scenele au fost din nou traduse, proaspăt scrise de mână, cu scrisul lui regulat, feminin, și intercalate între celelalte foi transcrise la mașină.

Era în curent cu tot ce filozofia și literatura modernă produceau mai bun. Vorbia de conținutul unei cărți cu o convingere comunicativă. Reflexiile originale pe cari le făcuse într'o astfel de ocaziune asupra unui roman englezesc scris de un ofițer care a luat parte la campania din Palestina m'au îndemnat să-i cer să mi le redea sub forma unui articol pentru o publicație periodică. Articolul, destul de lung, bogat în idei și bine stilizat, l-am căpătat foarte curând. Cine și-ar fi închipuit până acum câțiva ani, atâta vervă, atâtea cunoștințe literare, istorice și morfologice, dar mai ales atâta vioiciune și spirit de combativitate la octogenarul acesta, plecat pentru odihnă în Italia și înapoiat în țară după apariția atacurilor îndreptate în „Viața Românească" împotriva sa? Pentru iubitorii de literatură engleză și în special pentru admiratorii lui Shakespeare, bogatele resurse literare, comentariile variate și vastele cunoștințe pe cari se sprijineau răspunsurile Doctorului Adolphe Stern publicate în „Adevărul Literar", prezentau (și prezintă încă) atâta interes, încât recunoștința lor se îndreaptă mai mult spre D. profesor Ion Botez care le provocase decât spre autorul care le-a scris. d. Barbu Lăzăreanu, unul din intimii prieteni literari ai defunctului maestru, a contractat o pioasă datorie de a le publica în broșură.

S'a bucurat în viață de onoruri și prietenii alese. A fost intim prieten cu Caragiale, Galaction și alții. Luigi Lu-

www.dacoromanica.ro

Glosse la poezia „Florilor de mucigai"

de LUCIAN BOZ

o o o

Succesul d-lui Arghezi ne doare, cum numai îndoiala asupra celor mai scumpe valori te pot chinui. Numai dacă n'am fi robii acelui romantic asentiment cu formula lui Nietzsche că succesul în faţa contimporaneităţii este cel mai bun semn al caducităţii...

Formula aceasta, concepţia despre poetul romantic, ignorat de semeni în viaţă, dar descoperit după moarte. Gloria postumă e obligatorie şi constitue marca autenticităţii. Din păcate, formula aceasta, verificată de istorie şi sancţionată de Nietzsche, pune pe gânduri. Pe de altă parte nu putem admite că poezia d lui Arghezi este, în virtutea şi numai în virtutea succesului ei, fără viitor când ea ne-a cucerit pe de-antregul. (Este şi aci orgoliul şi intransingenţa în credinţa universalităţii şi perenităţii unei judecăţi de-a noastre..). Iată ce ne-a făcut să căutăm în poezia d-lui Arghezi, factorii cari justifică în acelaş timp şi succesul şi durabilitatea.

---

zzati, în opera sa capitală „Dio nella Liberta" i-a consacrat pagini admirative. Dar figura lui Benjamin Peixotto, în special, fostul ministru american în Bucureşti şi fostul său maestru şi apoi colaborator politic, l-a urmărit mai mult ca orice alta în toate acţiunile mari ale vieţii lui. In viziunea fugarnică a momentului de despărţire în această lume, desigur că asupra chipului lui Peixotto s'a oprit mai mult. Deseori repeta cuvintele lui Hamlet când vorbia de acest ilustru diplomat cu suflet profetic : „Mi-e inima acolo în mormânt, la el !"

In supremele clipe când cu panica sufletului său de artist dar şi cu voinţa neînfrântă de a primi moartea conştient, trecea de pragul acestei lumi, gândul la Paixotto trebue să fi fost ultima lui mângâere.

Evident un lucru: d. Arghezi este, exaltat de moderniştii. Cauţi pe îndelete în poeme şi proze un caracter formal modernist. Adică: formă nouă, preocupări ideologice subtile şi rafinate, inovaţii de stil şi de subiecte. Şi afară de o anumită nuanţă de umor din „Tablete", care aduc pe departe cu umorul de incongruitate al lui Urmuz, Jarry sau Ramon Gomez dela Serna, opera d-lui Arghezi nu prezintă nici un stigmat valabil de modernitate. Subliniez răspicat : vizibil.

Este totuşi cel mai modern poet român, asta o simţim cu toţii. Vedeţi că Arghezi este un om al paradoxului şi a pus în liniştitul şi neproblematicul nostru lan literar, sperietoarea îndoielilor.

Ultimul volum „Flori de mucigai", reprezintă o etapă de clarificare, în sensul că prezintă o serie de teme, cari nu pot fi catalogate în nici un curent literar cunoscut. Pentru „Cuvinte potrivite" se mai admiteau discuţii de istorie literară. Ingnesuitu-mi-l'au între Eminescu şi Baudelaire, cu toate că ştiut este că, nici unul nici altul, nu au avut rodnicie în urmaşi, pe când d. Arghezi se manifesta intempestiv şi viabil, şi lăsa timpului sarcina să demonstreze autenticitatea şi autohtonismul inspiraţiei, neinfluenţată, în esenţial, de nimeni.

Deci: consens unanim, autenticitatea poeziei, neîncadrată în nici o formulă curentă. Fiecare enunţ reprezintă un paradox, o răsturnare de raporturi între creatorul şi opera, deoparte, şi psihologia publicului de alta.

Nu cade în sarcina mea să analizez amănunţit „Florile de mucigai". Totuş un scurt inventar, cu scop precis : poeme, cari relatează, eliptic şi dens, pe ton de referat, de baladă hoţească, crima vre-unui puşcăriaş; apoi poeme de sensualitate primitivă şi sălbatecă; altele de un demonism amalgamat cu. un ingenuu fior de mistică, şi, în privinţa technicii, o anexare de material nou şi de forme umane şi de expresie, ridicând în poemă limbajul şi stările sufleteşti ale pungaşilor. Gândiţi-vă numai la versul de lirism hipnotic, dar cu desăvârşire banal şi vulgar :

„Il jăluia ca pe psaltichie :
—Vezi, dacă joci, mă ! fără parale ?..."

www.dacoromanica.ro

Dacă i-am căuta acestui material o corespondenţă în timp, ştiţi unde ar trebui să ne oprim? — Tocmai la François Villon. Comparaţia se impune prin mediul subiectelor, prin limba simplă şi pitorească, iscând frumuseţi candide, un suflu de energie şi o anumită structură temperamentală, dintr'un vocabular inferior.

Nu am acceptat această apropiere decât pentrucă scoate în relief două lucruri: întâi, că d. Arghezi are posibilitatea proaspătă de poet de început de veac, adică, autentică, naturală, şi apoi că s'a întors cu mintea şi cu graiul la izvoarele de unde ţâşneşte marea poezie; apoi mai arată că rupt din coordonatele timpului istoric, d. Arghezi, prin apropierea neştiută, nevoită, de Villon, se încadrează în acelaş tablou ca şi poetul acestor balade: în cel al veşniciei şi al valorilor permanente.

Formula modernităţii d-lui Arghezi se impune în sensul evadării din formule. Luaţi volumul „Cuvintelor potrivite" şi răsfoiţi-l: poemele sunt atemporale, rupte din timp, din împrejurări şi anotimpuri: „Din timp tăiat cu săbii reci" cum exprimă d. Barbu transcenderea timpului. Sunt poeme cari ar fi putut fi scrise sau trăite cu sufletul unui om de acum câteva sute de ani. (Poeziile recente, asemănate cu Villon; fragedă monahală „Mihniri", scoasă par'că dintr'o enluminură de pe pagina goală, dedicată melancoliei, a unui codice medieval; „Duhovnicească", această prea modernă şi totuşi atât de veche durere a restriştei, „De-a v'aţi ascuns..." candidă şi tulburătoare, are o dureroasă naivitate, ca o parabolă din evanghelia apocrifă a copilăriei lui Isus; „Blestemele", par'că un Deuteronom inedit). Şi totuşi aceste poeme sunt resimţite de noi, modernii, cu intensitate ca sentimente şi atitudini proprii nouă. Desigur este modern. Şi ar fi un amuzant joc de critică de salon, să găseşti pentru cei mai de seamă poeţi români contimporani, poezia care să le rezume sintetic atitudinea... în Arghezi.

D. Arghezi rezumă toată problematica modernă în cele 124 poezii publicate, şi epuizează atitudinile şi tehnicele, strecurându-le într'o unitate perfectă, clădind un cosmos uman şi emotiv. Universalismul tematicii, al melodiilor şi stărilor sufleteşti, exprimate ingeresc de desăvârşit, îl caracterizează, cred, pe d. Arghezi.

D. Arghezi mai realizează un alt paradox, care se rezolvă în aceeaş armonie superioară. Poet religios, e drept, nu mistic, ci numai frământat de îndoielile şi biruinţele făpturii, setoasă de dumnezeire sau îndumnezeire, poet, adesea, de un turment pascalian, este, pe de altă parte, nestăpânitul mânuitor al invectivei şi al frumuseţii din urât, tină şi putreziciune. Această din urmă faţetă s'ar putea uşor eticheta: influenţa baudelaireană din La Charogne. Ştiu o antiteză la poema lui Baudelaire. Undeva în Evanghelie stă scris cum Isus admira dantura neatinsă şi sidefată a unui hoit de câine. Estetica d-lui Arghezi aceasta este: să găsească unghiul vizual sub care urâtul se înconjoară de aureolele frumuseţii. A face din d. Arghezi un poet al decadenţii. pervers adorator al hidosului, dovedeşte o desăvârşită neînţelegere a mesajului poetic al d-lui Arghezi, care constă în anexarea tuturor domeniilor, şi instituirea pentru sensibilitatea şi literatura noastră, a unui platou de unde toată creatura, scârnavă sau îngerească, să se poată vedea, ridicată şi schimbată la faţă.

Nu voim să punem nici o estetică în sarcina poetului şi nici o metafizică. Am accentuat dela început caracterul de aur nativ, de independenţă şi de singularizare. Arghezi şi-a construit un univers aparte, un cosmos aparte, văzut şi clădit când cu ochi de pruncie, când transfigurat sau bântuit de spaime; îngeresc sau demonic. Între Dumnezeu şi scârnăvie, între Psalmi şi Blesteme, se întinde hamacul poeziei: cuprinzător cât lumea, mişunând de imagini, acumulând o energie poetică şi vitală, fără precedent în literatura noastră.

Da. In voltajul poetic ce străbate şi se comunică din fiecare poemă, stă actualitatea şi modernitatea larvată, fiindcă nescrisă pe steag şi în acelaş timp şi rădăcinile prin care îşi trage viaţa din acea ţară a viselor, unde sunt ascunse, şi magic active, prototipurile frumuseţii pământeşti. Arghezi este rarul poet, de o violenţă a sentimentului aproape inumană, şi care are câteva poeme, paroxisme de vitalitate nestăpânită, elementară. Violenţa în sentiment, acest semn al vieţii interne, este ceeace bucură şi subjugă în poezia d-lui Arghezi—însfârşit un om care te stăpâneşte, te robeşte şi te lasă gâfâind aplecat asupra poemului. Nu vreau să reamintesc acel crescendo al spaimei din Duhovnicească, intensitatea setei de certitudine din neasemuitul Psalm: „vreau să te pipăi şi să urlu: „Este", Blestemele, atât de cunoscute, şi o mare parte din poeziile noului volum, cu straniile figuri de puşcăriaşi şi prostituate. Iată expre-

www.dacoromanica.ro

sia unei violenţe, cu mijloace simple (din Tinca : „curvă dulce cu mărgăritărel de Mai").

„Vezi, Năstase osânditul,
„Nu te-a pătruns decât odată
„Şi atuncia toată
„Cu tot cuţitul".

Iată apoi sensualitatea violentă, erotică sbuciumată, alternând între frumuseţea sălbatecă a ţigăncii, svârcolirea halucinantă a dorinţii şi horcăitul, ca un sfârşit. („Rada") :

„Şi-a desvelit sărind
„Bujorul negru şi fetia.
„Par'că s'a deschis şi s'a închis cutia
„Unui giuvaer de sânge.
„Aş pune gura şi aş strânge.
„Statuia ei de chilimbar
„Aşi răstigni-o, ca un potcovar,
„Mânza la pământ
„Nechezând.
„Spune i să nu mai facă
„Sălcii, nuferi şi ape când joacă
„Şi stoluri şi grădini şi catapetesme.
„Sunt bolnav de miresme.
„Sunt bolnav de cântece, mamă.
„Adă-mi-o, să joace culcată şi să geamă!

Poemă purtată de o sensualitate curată şi elementară, fără gând de necuviinţă. Comparată cu poemele erotice ale d-lui Camil Baltazar: „Str gări trupeşti lângă glesne", se iveşte numaidecât superioritatea ei, ca simţire nepr hănită, nerafinată şi naiv pasionată. Cât despre versul „Par'că s'ar fi deschis..." trimet la versul lui Mallarmé din: „Une négresse par le démon secouée": .. „le palais de cette étrange bouche, Pâle et rose comme un coquillage marin", pentru a se vedea plasticitatea mulată pe pasiune, a imaginii arghezine.

Uimitoarea simplicitate de vocabular şi condensarea de energie poetică în versuri, este miracolul poemului arghezian. Dar să nu ne înşelăm. Graiul acesta curat, pur de orice neologism, este rodul unei lungi munci şi rezultatul, faptul de laudă suprem: cu poezia şi proza d-lui Arghezi se anexează ultimele surse de expresii, încă nevalorificate. Putem spune că în anii de faţă, limba românească literară este const tuită. De-acu încolo, pare-se, mânăstirea meşterului Manole nu se va mai dărâma.

Şi mai este ceva: l'am înfăţişat pe d. Arghezi ca un poet nativ, stând pe picioare proprii, nealimentat de nimeni: privind lumea cu ochi proprii. L'am găsit deţinătorul unei energii vitale, unice în literatura noastră modernă. Un om care trăeşte, crează în exaltare şi extaz, cum Michel Angelo dușmănind [illegible] de periheliul marilor aştri.

mora. Este un mare centru de energie, care zămisleşte şi distribue poezia pentru generaţia de azi şi de mâine. Transcendând modernitatea, în sensul unui universalism în sentimente, expresie şi motiv poetic, cartea lui de poeme este un breviar de modernitate şi umanitate, lămurită în focurile purificatoare ale esteticului. Il ştim cu viziunea de viaţă şi de lume, izvorând nu din manifeste, ci din sânge şi pământ. Pare să verifice ipoteza lui Schiller despre poetul „naiv", omul originar, curat şi necomplicat al civilizaţiunilor clasice, grăind din adânc de suflet, modelat pe originea cosmică. Poate că Arghezi ne deschide portaliile unui clasicism viitor. In orice caz el este vizionarul unei lumi văzute sub speciae pulchritudinis, stăpânitorul unui pascalism permanent şi universal, apropiat foarte de tradiţia ocultă a marii arte, cea numenală, şi deasupra mutaţiei valorilor estetice. Numai astfel ni se explică paradoxul enunţat la inceput: Arghezi, cu toate că a-clamat acu, nu este caduc pentru viitorime, pentrucă recunoaştem în el poezia ce poate fi de azi, dar şi de eri şi de mâine.

Aveau nordicii în mitologia lor boreală o făptură, copacul Iggdrasil, arborele vieţii. Povestea lui mai departe, n o ştiu. Imi amintesc numai de numele lui, rostit de Vasile Pârvan, cu mâinile ridicate spre cer, ca un hierofant în odăjdii. Acu, mai ştiu că simbolizează centrul şi isvorul vitalităţii şi se opune pomului Cunoaşterii din edenul eufratian. Simbolic — cum pomul Cunoaşterii revelă pe Dumnezeu, Iggdrasil îţi dă viziunea vieţii, te identifică cu fluxul creator al vieţii. Creator de viaţă, de imagini creatoare entelechiale şi de puteri, Iggdrasil.

Se pare că în ordinea celor înţelese numai ca pilde şi simboluri, Arghezi, personalitate vânjoasă răscolitoare, centru de forţă creatoare, are rădăcină undeva în acest mitic principiu al creaţiei. Răsad, desigur, din Iggdrasil. Undeva se stabileşte în poezia d-lui Arghezi conexiunea cu pârghiile lumii. Aşa îmi place mie să-l închipui: răsad al arborelui Iggdrasil. Dela rădăcinile lui porneşte filonul fluvial al poemei arghezine, cântec veninos, cerebral câteodată, dar mai întotdeauna vital. Noi stăm la malul acestui calm şi frământat fluviu, ducând pe valuri plute cu oameni şi îngeri vii, trunchiuri de copaci cu păsări. Şi glasuri ciudate, case şi flori, păduri şi biserici desţelinate furtunos, purtate apoi lin spre ţara miracolelor.

La marginea acestui fluviu stăm, în tăce-

www.decoromanica.ro

Barbu Lăzăreanu
sau
aniversarea unui diminutiv

de I. LUDO

o o o

Vrasăzică, a atins și Lăzăreanu vrâsta de cincizeci de ani — ca să-i fac plăcere : aproximativ cincizeci de anișori. Dacă i-am putea găsi și citrei în sine un termen minuscul de cocolire, ar fi cel mai mișcător dar, de ziua aniversării amicului nostru : de dragul gingașei alintări, și-ar putea duce semi-centenarul mult mai ușor decât șoșonii, credeți-mă.

Dacă patima lui Lăzăreanu pentru diminutiv atestă profunda sa sensibilitate judaică — ea contravine totuși la legea psihică a compensației. Amicul meu, doar, nu e un om ci un omuleț — în a cărui compoziție anatomică intră 85 la sută servietă și abia 15 la sută oase, piele și coamă. In aceste condiții fizice, firavul cincantenar era dator să viseze, așa cum se obișnuește, din necesitatea firească a echilibrului, să ajungă un comandant de armată, mort eroic pe câmpul de luptă, tocmai fiindcă e obligat să urmeze nn strict regim lactat ; ori un boxer negru și feroce, fiindcă-și pune căciula a doua zi de Sfânta Maria ; ori un Jac Spintecătorul, fiindcă în viața lui n'a îndrăznit să-și concedieze servitoarea. Totuși, pe Lăzăreanu nu-l găsesc animat de o prea mare stimă pentru atleți și asasini. Bineînțeles, cu excepția prietenului Malkus, pe care-l admiră — de frică. Și aci încă încearcă să-și scuze sentimentul cu un pretext literar: boxerul de greutate nesupraveghiată în fag și cer cojit, ar fi scris cândva prima frază dintr'un roman, degenerat într'un roman-surcică, un roman de buzunar, cum s'ar zice, cam de proporțiile unui carnet de cecuri. Așa dar, tot miniatura l'a impresionat pe Lăzăreanu.

* * *

Un pahar și în sănătatea îndărătniciei lui Lăzăreanu — una din marile și ineditele lui atribute. O îndărătnicie, firește, pasivă, de nerezistență, fiindcă mai degrabă ți-l imaginezi pe Lăzăreanu conrupător de minore, decât emițând un nu categoric. Și-l suplinește — șiret, fiindcă nici nu bănuiți câtă șiretenie ascunde omul acesta distrat și timid — cu un zâmbet atât de naiv, încât îți vine să-ți iei lumea în cap de ciudă că nu poți să te superi pe el. Ce frumoase ar fi toate pe lumea asta, dacă i-aș putea spune măcar odată, lui Lăzăreanu : să-ți fie rușine obrazului ! Dar Lăzăreanu continuă să zâmbească și plin de candoare mi'o ia înainte : vrei un ceai ? Dar o cafea? Poate o dulceață ? Omul te angajează, în felul acesta, să pleci de la el cu coada între picioare. Odată am închis ochii ca să nu-i văd zâmbetul și i-am spus : ești un ipocrit. La care, umil și nenorocit, mi-a șoptit : „Ipocrit e prea puțin spus. Sunt deadreptul un mizerabil". Și asta, cu un ton atât de jal-

www.dacoromanica.ro

nic încât te rupea la inimă. Lăzăreanu ţinea cu orice preţ să mă convingă că o şi crede.

* * *

Aşa uns atent cu ulei, cum e, pe la încheeturile firii sale, ca să nu lezeze urechea nimănui — Lăzăreanu ar putea fi un excelent rabin predicator. Fiindcă destinul lui Lăzăreanu este să fie apologet. Dar cum, Doamne, iartă-mă, să obligi pe un om să-şi laude semenii, când ştiut e că toţi sunt ceea ce ştim, dar nu îndrăznim să ni-o spunem unul altuia. La această întrebare, Dumnezeu a dat singurul răspuns posibil : tot aşa cum a inventat aşternutul, ca să justifice instinctul sexual, a inventat cimitirul ca să dea un debuşeu destinului laudativ al lui Lăzăreanu. Moartea, precum ştiţi, este acea stare de încetare a plăţilor, în care individul e obligat să tragă obloanele, deci să nu mai facă concurenţă nimănui şi sub nici o formă. In consecinţă, A-tot-Puternicul a sanctificat această angelică atitudine printr'un ucaz latinesc : „de mortuis nihil nisi bene" — sau pe româneşte : „strict interzis a urina pe cadavre". Deci, dacă ţii ca Lăzăreanu să-ţi poată da întreaga măsură a afecţiunii ce ţi-o poartă, dacă vrei să nu-i contrariezi prietenia şi să nu-l pui într'o situaţiune prea delicată — fii, te rog, drăguţ şi crapă. Lăzăreanu e prea bun ca să merite afrontul longevităţii d-tale. Şi apologie trebue să facă, chiar cu preţul vieţii amicilor săi.

* * *

Fiindcă trebue neapărat să ducă o viaţă strict higienică, Lăzăreanu are cultul prafului şi al hârtiei mucegăite. Pentru el, un citat din cine ştie ce cronică a vătafului Haplea, dacă este asezonat cu un „iaste"—e mai dulce ca mierea. Il suge pe „iaste", cu o aspiraţie prelungă ca o macaroană, cu o destindere aproape senzuală. „Iaste"! Simţiţi dv. fiorul adânc şi sfredelitor al acestui „iaste"? Tot misterul, toată fifozofia, toată înţelepciunea vieţii — se închide în aceste cinci litere. Muşcă-le şi cântă ! Rupe-le şi râd ! Inghite-le şi revin la loc intacte şi mai aprinse parcă şi mai sprintene. Miraculos acest iaste — neobosită revelaţie, mereu parfumată şi reînoită.

* * *

Cât orz ştie să strice Lăzăreanu pe gâştele pasiunii sale! De munca sa de istoriograf literar, de abilitatea sa de a desgropa şi reconstitui schelete, de memoria lui prodigioasă se vor folosi alţii—pentru rezultate mult mai lucrative. Un mic poem al lui Lăzăreanu, în care nu riscăm să ne trezim cu o înşiruire a varietăţilor de cozi de cai, nu ne bucură oare mai mult decât munca lui de folclor şi detectivism cultural? Când ai atâta bogăţie de simţire şi talent în buzunar, nu e — aş putea zice — imoral să mugeşti din pâinea uscată a istoriografiei? De ce se încăpăţânează Lăzăreanu, să-şi tăvăliască personalitatea sa literară, în mocirla tuturor fleacurilor şi mărunţişurilor ? Azi, când împlineşte cincizeci de ani, te miri câtă frăgezime, câtă subtilitate şi delicateţe, cât colorit şi pitoresc poţi întâlni la el — când din cine ştie ce uitare de sine, scrie. Stăpân pe limbă ca nimeni altul — cu o infinită bogăţie de vocabular, pe care o poţi întâlni doar la Arghezi, cu o receptivitate neobişnuită la care aderă toate fibrele unei simţiri aproape anormale, îmbibat de un umor liric şi de o in-

www.dacoromanica.ro

tuiție muzicală, excepționale—Lăzăreanu lucrează pe brânci, ca să informeze lumea ce preț avea o scurteică pe timpul lui Tudor Vladimirescu și din ce se compunea zestrea unei moldovence în epoca pre-moscovită.

Lăzăreanu e un copil, care trebue tras zdravăn de urechi:

— Băete! Lasă-te! Ai trăit cincizeci de ani pe cari i-ai cheltuit pe o muncă ce nu ți se potrivește. Mai ai de trăit șapte zeci de ani. Apucă-te de scrie. Scrie pentru sufletul tău, scrie pentru noi, care vrem scrisul tău, nu al lui Haplea. E timp să faci și literatură serioasă — adică neserioasă.

Și evident, după aceste cuvinte pline de simțire, Lăzăreanu, profund mișcat, nu va spune nimic, își va pune căciula și se va duce întins la Academia Română, ca să adune date biografice asupra marelui mort Păcălici, pentru că altminterea blazonul său de predicator e în primejdie să iasă beștelit.

La 50 de ani, Lăzăreanu, poetul de acum 30 de ani al emigrației — cum îl știu emigranții pedeștri dela 1900— continuă a fi un tânăr care promite, dar care refuză să se țină de cuvânt.

I. Goldenberg

S'a grăbit cu retragerea. E cel mai mare elogiu, când, obișnuit, actorii întârzie să părăsească scena. Goldenberg mai putea rămâne, pentrucă și-a păstrat intactă și proaspătă aceiaș linie impecabilă și acelaș tremolo voalat și ușor melodramatic, de acum patru decenii. S'a zbuciumat și s'a sfâșiat de atunci pe scândura scenii, viața vie în halucinate dibuiri și realizări, el și-a păstrat linia impecabilă și tremolo-ul voalat în mare stimă cu decenii în urmă. Goldenberg a fost și a rămas în felul lui un clasic al scenii evreești. A adus și a păstrat pe scena ghettoului haina pusă corect și cuvântul rostit teatral. Când îi s'a părut numai că urechea vremurilor vrea cuvântul rostogolit tragic bolovănos gen Baratoff sau elevația spiritualizată Bulowiană, el s'a retras între culise cu aceiaș eleganță cu care ar fi intrat în scenă să declame marea tiradă. Și a inlesnit aitora să aducă noile solii. Dintre culise i-a privit cu părintească înduioșată bucurie pe „copiii posedați" ai vremurilor noi. Dar să plece nu era nevoie.

Publicul privește și acum ca o sărbătoare apariția lui. Publicul are doară aceeaș tinerețe și aceleași entuziasme ca acum patru decenii. La eșirea din scenă a lui Goldenberg duduie ulița evreească: Bis! Bis! Pentrucă publicul însuși își bisează emoțiile.

Așadar „bis Goldenberg".

E cel mai mare elogiu râvnit și meritat.

BENADOR

Editura „Cultura Națională"

A apărut:

Opere complecte de I. L. Caragiale, sub îngrijirea d-lui Paul Zarifopol, vol. I și II.

„Cazul Judecătorului Sebastian" roman de Frantz Werfel.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Doctor CONST. I. CANA
Boli Interne, Boli de femei și copii
Venerice, Sifilis
Consult. 8—10 dim și 2½—8 seara
s'a mutat din Calea Călărașilor 229
tot în Calea Călărașilor 162

AGENȚIA DE CĂRȚI ȘI EDITURĂ
ȘALOM-ALECHEM
Str. Doamnei, 7 — Galeriile Blanduzei
A concentrat și pus în vânzare cărțile apărute în editurile ebraice și idisch din toată lumea
JUDAICA, GERMANA și FRANCEZA
Secțiune de literatură modernă rusă bogat asortată
Vinde în rate cu prețuri extrem de avantajoase
La cerere se primesc cataloage gratuit

Tip. „SLOVÁ" Doamnei 3

www.dacoromanica.ro